

Govor treh Bistic v Prekmurju

NINA ZVER

*Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
SI 2000 Maribor, nina.zver@um.si*

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.16.2.66-90.2023>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

Krajevni govor treh Bistic – Gornje, Srednje in Dolnje – uvrščamo v južno ali dólinsko različico prekmurskega narečja panonske narečne skupine, vendar je ta v nekaterih pogledih bolj podoben govorom prleškega in medžimurskega narečja kot sosednjim govorom na Dólinskem. Gradivsko podprt prispevek obravnava tiste glasoslovne, oblikoslovne in besedne pojave v krajevnem govoru treh Bistic, ki so razlikovalni v odnosu do bližnjih krajevnih govorov in so jih jezikoslovci prepogosto posploševali za vse prekmursko narečje. Dodan je tudi seznam ledinskih imen na območju Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice.

The local speech of three Bistricas – Gornja, Srednja and Dolnja – is classified as the southern variant (or dialect variant of Dólinsko) of the Prekmurje dialect of the Pannonian dialect group, but in some respects, it is closer to the speeches of Prlekija and Medžimurje dialects than to the neighbouring speeches of Dólinsko. The material-supported paper deals with those phonological, morphological, and verbal phenomena in the local speech of the three Bistricas, which are distinctive in relation to nearby local speeches and which linguists have too often generalized to the entire Prekmurje dialect. A list of uninhabited-area names of Gornja, Srednja and Dolnja Bistrica has also been added.

Ključne besede: dialektologija, prekmursko narečje, dólinski govori ob Muri, panonska narečna skupina, glasoslovje, oblikoslovje, besedje, ledinska imena

Key words: dialectology, Prekmurje dialect, speeches of Dólinsko along the Mura, Pannonian dialect group, phonetics, morphology, words, uninhabited-area names

1 Predstavitev naselij

Geografski oris

Gornja, Srednja in Dolnja Bistrica so del Občine Črenšovci, ki leži v severovzhodni Sloveniji na levem bregu reke Mure (slika 1), na osrednjem Dólinskem, ter obsega še naselja Trnje, Žižki in Črenšovci, kjer je tudi njen sedež. Občina na južnem delu meji na Republiko Hrvaško, državi pa ločuje naravna

meja, reka Mura. Na severu, vzhodu in zahodu ravninski svet občine neopazno prehaja v ravnine sosednjih občin (Odranci, Beltinci, Velika Polana, Lendava).¹

Slika 1: Lega občine Črenšovci v SV Sloveniji (Wikipedia, 29. 6. 2023)

Slika 2: Lega Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice (Geopedia World, 20. 2. 2023)

Črenšovci, Trnje in Žižki so tipična obcestna panonska naselja, tri Bistrice pa so po obliki gručasta naselja, nastala ob rokavu Mure (slika 2). Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je leta 2022 v Občini Črenšovci živelo

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

3982 prebivalcev – največ v Črenšovcih (1147), med tremi Bisticami pa jih največ šteje Gornja (766), ki je bila ves čas največje naselje po številu prebivalstva (Zelko 1972: 419). Gospodarstvo je bilo zaradi naravnih danosti zlasti v preteklosti izrazito kmetijsko usmerjeno, vendar število kmetijskih gospodarstev v sodobnem času naglo pada. Največ delovno aktivnega prebivalstva (1497) se po zadnjih podatkih² na delo vozi v Mursko Soboto (328) ali je zaposleno v občini (316), delavci pa dnevno migrirajo tudi v Lendavo (181), Ljubljano (166), Odrance (113), Ljutomer (66), Beltince (53), Maribor (49), Turnišče (47), Gornjo Radgono (32) in druge kraje.

Znamenitosti in znane osebnosti

Med znamenitostmi Občine Črenšovci omenjam podružnično cerkev blaženega Antona Martina Slomška na Gornji Bistrici, zgrajeno 1972, župnijsko cerkev sv. Križa v Črenšovcih, Kleklov dom, kjer je danes sedež Občine, doprsni kip Jožefa Klekla st. pred Kleklovim domom, 2,3 metra visok Spomenik prekmurske žene in matere z otrokom, posvečen množičnemu izseljevanju tukajšnjih prebivalcev v polpretekli zgodovini, rojstno hišo Ferda in Jožefa Godine na Dolnji Bistrici, Park spominov v Črenšovcih, Tinekov brod na Gornji Bistrici in bogat naravni ekosistem ob Muri s poplavnimi gozdovi, travišči, močvirji, Murinimi mrtvimi rokavi (npr. Berek in Mala Kocija na Dolnji Bistrici) ter veliko biotsko raznovrstnostjo. Znane osebnosti, rojene ali delujoče v občini, so: Franc Markoča – Márkfi (1811–1861; pater benediktinec, profesor in dekan budimpeške teološke fakultete ter rektor tamkajšnje univerze), Jožef Klekl st. (1874–1948; katoliški duhovnik, politik, nabožni pisatelj, založnik in urednik, t. i. voditelj prekmurskih Slovencev v prevratnih letih), Ferdo Godina (1912–1994; pisatelj, urednik in publicist), Jožef Godina (1898–1986; duhovnik in delavec za Prekmurje v prevratnih letih), France Cigan (1908–1971; duhovnik, zborovodja, učitelj, vzgojitelj, zbiratelj glasbene dediščine), Danijel Halas (1908–1945; duhovnik v postopku za beatifikacijo, umrl mučeniške smrti), Ivan Zelko (1912–1986; duhovnik in zgodovinar – prvi znanstveni raziskovalec prekmurske zgodovine), Jožef Horvat (1955–; poslanec Državnega zbora Republike Slovenije).

Oris cerkvenoupravnih razmer

Črenšovci, Trnje, Žižki ter Dolnja, Srednja in Gornja Bistrica so bili prvotno del pražupnije Turnišče (slika 3). V drugi polovici 18. stoletja so bile tri Bistrice pridružene novoustanovljeni beltinski župniji (1760), ob ustanovitvi Župnije

² <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0723405S.px/table/tableViewLayout1/> (20. 2. 2023).

Črenšovci l. 1807 pa so pripadle le-tej (Zelko 1996: 293). Cerkvenoupravno je črenšovska župnija (takrat še pod turniško) skupaj z ostalimi župnijami dolnjega Prekmurja (Dolnja Lendava, Dobrovnik, Bogojina in od 1760 Beltinci) več stoletij pripadala zagrebški škofiji (1094–1777), medtem ko so bile župnije gornjega Prekmurja (Dolnji Senik, Gornja Lendava, Gornji Petrovci, Gornji Senik, Dolenci, Števanovci, Cankova, Sv. Jelena (Pertoča), Sebeščan (Pečarovci), Sv. Benedikt, Sv. Jurij, Martjanci, Sobota, Tišina) del gjorske škofije s središčem v Győru. Ob ustanovitvi sombotelske škofije l. 1777 so bile tako župnije gornjega kot dolnjega Prekmurja po več stoletjih ponovno združene v isto cerkvenoupravno enoto. Takšna cerkvenoupravna ureditev je veljala do leta 1923, ko so se prekmurske župnije priključile lavantinski škofiji. V obdobju druge svetovne vojne (1. 6. 1941–1. 9. 1946) jih je spričo madžarske okupacije začasno ponovno upravljala sombotelska administratura. 7. aprila 2006 je bila ustanovljena Škofija Murska Sobota, ki je pastoralno povezala Prekmurje in Prlekijo in danes obsega tri dekanije: lendavsko, v katero spada tudi Župnija Črenšovci, ljutomersko in murskosoboško. Po pričevanju Ivana Zelka (1996: 294) je bila črenšovska župnija kljub madžarski nadoblasti zmeraj slovensko zavedna, zlasti zaradi vpliva narodnega buditelja Jožefa Klekla st., ki je tu kaplanoval (1903) in kasneje preživel pokoj (1910–1947).

Slika 3: Ozemlje turniške pražupnije, katere del so bila tudi naselja današnje Občine Črenšovci, v letu 1381 (Zelko 1972: 428)

2 Naselbinski imeni Bistrica in Črenšovci

Etimologija naselbinskih imen

Prva do zdaj znana pisna omemba krajev Črenšovci in Bistrica datira v leto 1322^{3,4}. Imena treh Bistic so sestavljena iz dveh besed: druga sestavina – *Bistrica* – je vodno ime in zaznamuje »kraj, skozi katerega teče reka« (Snoj 2009: 61). Praslovansko ime **bǫstrica* poimenuje hitro tekočo reko, v tem primeru Muro.⁵ Prilastki *Gornja*, *Srednja* in *Dolnja* so verjetno vezani na potek smeri Murinega toka od severozahoda proti jugovzhodu; Gornja Bistrica je najseverneje – »najbolj zgoraj«, Srednja je nekoliko južneje od Gornje, na sredi med Gornjo in Dolnjo, Dolnja pa je najjužneje, »najbolj spodaj, doli«. Tudi padajoča povprečna nadmorska višina od Gornje proti Dolnji Bistrici je skladna z levimi prilastki poimenovanj naselij: Gornja Bistrica leži na povprečno 172 m nadmorske višine, Srednja Bistrica na 171 m in Dolnja Bistrica na povprečno 170 m nadmorske višine. Prebivalci Bistic se imenujejo *Bistrjčanci*, prebivalke so *Bistrjčanke*, izlastnoimenski pridevnik je *bistrjčanski* ali *'bistrjčki*.

Predlog ponovne uveljavitve imena Črenšovci

Črenšovci so dobili ime po nekoč tu zelo razširjeni rastlini *črensi* (< *čremsa*; lat. *Prunus padus*; narečno tudi *čä'ränsa/čä'ränsa*). Množinska oblika *-ci* »se je domnevno uveljavila po zgledu bližnjih naselij, npr. *Odranci*, *Melinci*« (Snoj 2009: 100).⁶ Vse do druge svetovne vojne je bilo uradno ime kraja *Črenšovci* (s sičnikom *s*), ki ga je zlasti pri starejših domačinih slišati še danes (*Čä'ränsöfci/Čä'ränsufci*), takšno pa vztrajno ostaja tudi uradno ime župnije (*Župnija Črenšovci*). To je edina upravičena različica imena, ki bi se morala ohraniti, saj ima tudi zgodovinsko ime tega kraja *s* namesto *š* (*Chremsouc*). Kdaj je sploh prišlo do spremembe sičnika v šumnik?

³ *Chremsouc*, *Chrensouc* so Črenšovci; *Bistricha*, *uterque Bisstrich* sta današnji Gornja in Srednja Bistrica, prej Velika oz. Zunanja in Notranja Bistrica; del današnje Dolnje Bistric se je še leta 1389 imenoval *Wyfalu*, tj. Nova vas (gl. Slika 3). Ta je bila v 14. stoletju »zares nova, ker je takrat začela nastajati«. Na območju Dolnje Bistric sta bila tudi otoka *Garabba* in *Trimyse* ter zaselek *Bednja* (Zelko 1972: 45).

⁴ 700. obletnica prve omembe imena je bila razlog, da so se v letu 2022 v občini odvijali številni dogodki (<https://www.obcina-crensovci.si/objava/626089>, 20. 2. 2023).

⁵ »Pslovan. **bǫstrъ* 'hiter, deroč' se je razvilo iz izhodiščnega **bhūs-ro-* 'bučec, šumen, deroč (o vodi)' [...]. Današnji sloven. pomen 'ne moten, ne kalen' (in od tod 'miselno sposoben') temelji na dejstvu, da hitre, deroče vode navadno niso motne.« (Snoj 2015).

⁶ S krajevnimi imeni na *-ci* se je ukvarjalo že več jezikoslovcev (mdr. Kolarič 1955, Lubaš 1969, Majdič 2002, Narat 2004, Torkar 2008: 20), Mojca Kumin Horvat (Horvat 2015: 208) pa je predlagala vključitev variantne roditeljske oblike *-(e)c* krajevnih imen na *-ci* v pravopisno normo.

Kuzmič (*Prekmursko muzejsko društvo*, na spletu) trdi, da naj bi pobudo za preimenovanje nekaterih prekmurskih krajev leta 1937 dalo Prekmursko muzejsko društvo, ustanovljeno l. 1935 v Murski Soboti. Člani naj bi si predvsem prizadevali za preimenovanje Murske Sobote v Soboto ter Gornje Lendave v Grad. Ker uspeha ni bilo, je društvo ponovno pobudo vložilo dve leti kasneje; ta naj bi bila dana »na namig banovine«, v nekaterih vaseh pa je naletela na odpor, zato »je celotna zadeva prišla v razsodbo jezikoslovcu dr. Francetu Ramovšu, ki je presodil, da kraji lahko ostanejo z jezikovnega stališča tudi v takšni obliki« (*Prekmursko muzejsko društvo*, na spletu). Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota (PIŠK MS) hrani prepis pisma »Kraljevski banski upravi dravske banovine v Ljubljani«, v katerem tedanji rektor ljubljanske univerze in izvedenec za Prekmurje na pariški mirovni konferenci leta 1919 Matija Slavič posreduje izjavo Frana Ramovša, ki je izrazil naklonjenost ohranitvi imena *Črensovci*:

Glede omenjenih krajevnih imen je že po notranjih sklepih občinskih zborov in dopisu statističnega oddelka ministrstva za notranje posle razvidno, da ostanejo neizpremenjene in da ni nobenega razloga, ki bi silil, da je treba upoštevati predloge prekmurskega muzejskega društva. Pisati je torej:

- 1) Murska Sobota, adj. murskosoboški
- 2) Puconci
- 3) Kuzma
- 4) Vučja gomila [...]
- 5) Črensovci
- 6) Trije mlini.

Prepis Slavičevega pisma je bil 29. novembra 1940 odposlan krajevnim uradom kot okrožnica, v kateri je bilo odrejeno, da se »pišejo krajevna imena dosledno tako, kakor so v 'Splošni pregled dravske banovine',⁷ ki se z gornjo univerzitetno izjavo glede osporavanih imen popolnoma sklada«. Iz pisma je sicer razvidno, da naj bi preimenovanje navedenih krajevnih imen predlagalo Prekmursko muzejsko društvo, vendar se na tem mestu postavlja vprašanje, zakaj bi društvo z Vilkom Novakom na čelu dalo tovrstno pobudo in zakaj so pristojni na krajevnem uradu kljub priporočilu jezikoslovne avtoritete, kot je Fran Ramovš, uveljavili ime *Črenšovci* namesto tradicionalnega in etimološko pravilnega *Črensovci*. Predsednik društva Vilko Novak se namreč l. 1935 strinja s Franom Kovačičem: »Vsekako je želeti, naj se pri končni določitvi prekmurskih krajevnih imen ne gleda toliko na pravila književnega slovenskega jezika, marveč na historične oblike in dialektološke zakone prekmurske slovenščine. Krajevna imena so važen del narodnega folklorističnega zaklada in le v svoji pristni obliki vzbujajo zanimanje zgodovinarjev in jezikoslovcev.« (ČZN 1920/21: 54; cit. iz Novak 1935: 362). Piše tudi, da je treba »/p/ri vprašanju krajnih imen

⁷ Dravska banovina je leta 1939 izdala *Splošni pregled dravske banovine*, v katerem se prvič (?) pojavi zapis *Črenšovci* s pošumevljenim sičnikom (1939: 131).

[...] vselej upoštevati vse zgodovinske, jezikovne, geografske in druge lokalne momente, spoštovati vkoreninjeni ljudski izraz, nikar pa uveljavljati namišljenih 'pravilnosti'. Če je to pravilo obveljalo doslej povsod na Slovenskem, naj bo spoštovano tudi onstran Mure«. Trditev, da je društvo samoiniciativno predlagalo preimenovanje Črenšovec v Črenšovce, je torej dvomljiva, in to tem bolj, ker Novak opozarja tudi na Vengustov seznam prekmurskih krajevnih imen (1919: 5), ki so zapisana »večinoma v pravilni obliki«. Tam so Črenšovci zapisani še s *s*, kar je še en dokaz, da je prekmurski slavist in etnolog stal za različico *Črenšovci*. Zanj sta se v preteklosti zavzemala tudi Ivan Zelko in bivši črenšovski župan Anton Törnár (Žunec 2002: 17; Žunec 2007: 24), danes pa je ohranjena le še v imenu župnije. Gotovo bi veljalo razmisliti o ponovni uvedbi etimološko pravilne oblike tega zemljepisnega imena, ki jo je v času druge svetovne vojne neutemeljeno popačila neprevidna neprekmurska birokracija.

3 Govor treh Bistic

Umestitev govora treh Bistic

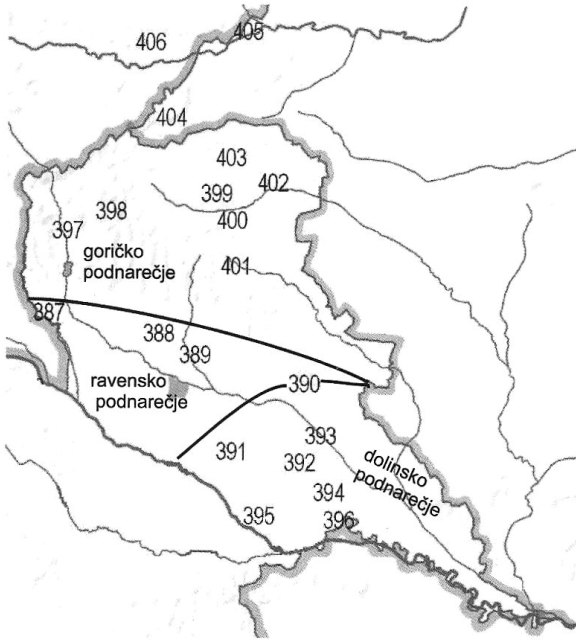
Krajevni govor Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice uvrščamo v prekmursko narečje panonske narečne skupine, natančneje v južno oz. dólinsko različico prekmurskega narečja. Prekmursko narečje namreč ni enotno, delimo ga na tri podnarečja oz. različice:⁸ severno ali goričko, osrednjo ali ravénsko in južno oz. dólinsko različico (slika 4).

Za podobnosti in razlike med posameznimi različicami prekmurskega narečja se je prvi zanimal Avgust Pavel (1909), za njim pa Fran Ramovš, Jakob Rigler, Zinka Zorko, Marc L. Greenberg, Mihaela Koletnik, Mojca Kumin Horvat in drugi dialektologi. M. L. Greenberg (1993: 466) in Z. Zorko (1998: 42) prepoznavata tri izoglose, »ki imajo ne le strukturni pomen za glasoslovne sisteme, ampak nosijo tudi sociolingvistično vrednost (tj. po teh prvinah ljudje pogosto prepoznajo nosilce drugega podnarečja)« (Greenberg 1993: 466): (1) prehod *j* v *d'* v ravnski in gorički, ne pa tudi dólinski različici (npr. *'dd'áboko*); (2) zaokroženost kratkega in nenaglašene *a*, prav tako v ravnski in gorički različici (npr. *g'la:vá*), v dólinski različici pa se pod vplivom prleškega narečja zaokrožuje dolgi *a*;⁹ (3) prehod *-l* v *-u* v dólinski ter v *-o* v ravnski in gorički

⁸ Skladno z aktualnimi raziskavami (npr. Jakop 2021: 81) v nadaljevanju prispevka uporabljam namesto termina *podnarečje* izraz *različica*.

⁹ Greenberg (1989: 356, op. 7) ugotavlja, da se razlike v izgovoru *a* pojavljajo že znotraj dólinske različice, in to glede na bližino Mure oz. meje s Prekijo: v severnodólinski različici (npr. Renkovec) je dolgonaglašeni /á/ realiziran kot [a], kratkonaglašeni /à/ pa kot [â]; v južnodólinskih govorih (npr. Bistrica) naj bi bilo obratno: dolgonaglašeni /á/ je realiziran kot [â], kratkonaglašeni /à/ pa kot [a] (prav tam: 356, op. 7), vendar na podlagi pogovorov z domačini ugotavljam, da se tudi slednji pred določenimi glasovi, zlasti zvočniki zaokroža: *'mâma, s'lâma, b'lâja* (*j < n*), *g'vânt, 'fâjšček, 'fâj, fpra'sâj*.

različici (npr. 'vidu : 'vido 'videl'). Na podlagi govora vasi Polana Greenberg (1993: 465–6) ugotavlja, da je fonološki sistem dólinske različice prekmurskega narečja najbolj arhaičen oz. konservativen.

Slika 4: Meje treh različic prekmurskega narečja (Horvat 2008: 256)

Jezikovno diferenciacijo prekmurskega narečja so najbolj pospeševale zgodovinske okoliščine, naravni dejavniki (geografska meja med Goričkim in Ravenskim poteka po vznožju gričevja) in cerkvenoupravna ureditev: večstoletna (1094–1777) pripadnost južnih župnij (območje Dólinskega) zagrebški nadškofiji in severnih župnij (območje Porabja, Goričkega in Ravenskega) gjörski škofiji s središčem v Györu (Horvat 2008: 238). Madžarizacija, ki je trajala vse do priključitve Prekmurja Kraljevini SHS, je vplivala na vse prekmursko območje približno enako intenzivno, na Dólinsko (tudi Markovsko)¹⁰ pa so poleg tega učinkovali tudi pogostni prekmursko-prleško-medžimurski stiki,¹¹ ki so pustili svoj pečat v govoru treh Bistic, zlasti v glasoslovju. Tako

¹⁰ Območje Dólinskega se po ljudski etimologiji imenuje tudi *Markovsko*, prebivalci tega območja pa *Marki*, saj naj bi v preteklosti tu živelo veliko oseb z imenom *Marko*: »zăto sä zovéjo marki, ár já sàksšami drúgomi màrko, màrkác imé« (Pavel 1909: 5).

¹¹ Že Jožef Košič (1992: 32) omenja, da »ob Muri, predvsem ob Črncu bivajoči, hrvatujejo, ker z medmurskimi Hrvati pogosto trgujejo«. Poleg gospodarskih stikov in geografske bližine je treba izpostaviti tudi jezikovnokulturne povezave med Prekmurci in Hrvati, ki so se tkale že od ustanovitve zagrebške škofije dalje. Ta je na območje Prekmurja pošiljala hrvaške duhovnike, prav tako so bili pri liturgiji katoliške Cerkve zaradi

Josipovič (2012: 94) bistričanski (bistriški) govor opiše kot »prehod v prleško-medžimursko kajkavščino, ki se govori npr. tudi na Razkrižju in Štrigovici«, čemur po njegovem mdr. botruje zgodovinska pripadnost določenih bistriških zaselkov (Bednjaj, Laze, Vučko) Medžimurju.

Stanje raziskav

Glasoslovje govora Črenšovec je že bilo opisano (Koletnik 2008: 15), Salaj (2003) je raziskala poimenovanja za vrt, sadovnjak in polje v črenšovskem govoru. Nekatere dólinske govore so predstavili študentje do- in podiplomskega študija.¹² Primerjalno je vokalne sisteme in naglasoslovne značilnosti govorov ob Muri (vzhodni prleški, zahodni medžimurski in južni prekmurski govori) analiziral Greenberg (2005), ki je zajel tudi govor Bistric. Govor Gornje Bistrice je v diplomski nalogi na podlagi vprašalnice za SLA opisala Regina Utroša (1983). Govor Srednje Bistrice je bil na kratko orisan v Horvat (2021), ponazorjen, vendar ne fonetično transkribiran pa v zgodbah Marije Hren (2021).

Gradivo za Slovenski lingvistični atlas je zapisano po točkah, ki predstavljajo kraje, v katerih so bili zbrani fonetično transkribirani leksemi. V mrežo krajev, kjer se govori prekmursko narečje, je trenutno vključenih 21 krajevnih govorov: Cankova, Gorica, Martjanci, Strehovci, Beltinci, Gomilica, Nedelica, Velika Polana, Gornja Bistrica, Hotiza, Večeslavci, Grad, Gornji Petrovci, Križevci, Kančevci, Šalovci, Markovci, Gornji Senik, Slovenska ves, Ženavci in Žetinci (Kumin Horvat 2022: 281). Točki 305 (Črenšovci) in 305b (Dolnja Bistrica) sta izpadli, potem ko sta Tine Logar in Jakob Rigler v 80. letih 20. stoletja nekoliko preuredila mrežo (Horvat 2008: 244, op. 22), medtem ko je novo točko dobila Gornja Bistrica (T395), ki je trenutno edina raziskovalna točka katerega izmed govorov občine Črenšovci.¹³

jezikovne bližine med kajkavščino in prekmurščino v rabi kajkavski nabožni priročniki, saj je bil osrednjeslovenski jezik ogrskim Slovencem preveč oddaljen. V črenšovski župniji se je zvrstilo veliko hrvaških duhovnikov, npr. Jakob Sabar iz Hrvatskega Židana (Horvátszsidány; žup. 1859–1863), Marko Kovačič iz Hrastovice (Harasztifalu; žup. 1864–1877), Boltižar Vugrinčič iz Sv. Jurja v Medžimurju (žup. 1878–1914), Jožef Horvat iz Velike Narde (Nagynarda, žup. 1905–1912).

¹² Npr. R. Pucko (2015); T. Pucko (2012); Žalik (2016); Benkovič (2012); Balažek (2018).

¹³ Vera Smole (2018: 225) opozarja, »da je zaradi velike narečne členjenosti slovenščine potrebno še: veliko večje število *opisov* posamičnih narečnih govorov; mnogo več narečnih *slovarjev* različnega tipa (splošnih in tematskih, posamičnih govorov/narečij), ki bi skupaj z gradivom za *Slovenski, Slovanski in Evropski lingvistični atlas* vodili do *vsenarečnega*; več narečnih *atlasov* (poleg SLA še vseslovenskih in regionalnih različnih obsegov in vsebin); nova *sintetična/zbirna dialektologija* s poenoteno terminologijo; nova zgodovina jezika; *zbirke narečnih besedil* (komentirane, analizirane ipd., vsekakor pa tudi zvočne) za različne uporabnike tako glede na stopnjo šolanja kot glede na strokovno zahtevnost«.

4 Predstavitev odstopanj značilnosti govora Bistic od sistema južne prekmurske različice

Metodologija

Gradivo, predstavljeno v prispevku, je bilo zbrano s snemanjem spontanega govora prebivalcev Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice. Informanti so: Marija Horvat, stara 84, rojena 1939, otroštvo preživljala v Črenšovcih, 1962 poročena na Gornjo Bistrico, kjer živi še danes; Marija Kuzma, stara 73, rojena 1950, vse življenje živi na Gornji Bistrici; Marija Hren, stara 66, rojena 1957, otroštvo preživljala na Gornji Bistrici, od 1976 živi na Srednji Bistrici; Olga Gruškovnjak, stara 83, rojena 1940, vse življenje živi na Srednji Bistrici; Verona Kelenc, stara 86, rojena 1937, vse življenje živi na Dolnji Bistrici; Anka Kolarič, stara 79, rojena 1944, vse življenje živi na Dolnji Bistrici; Štefan Kolarič, star 83, rojen 1940, vse življenje živi na Dolnji Bistrici.

Gradivo je ponekod obogateno tudi z zgledi iz *Moje herbije* avtorice Marije Hren (2021) s Srednje Bistrice in s primeri avtorice pričujočega prispevka, ki je otroštvo preživljala na Gornji Bistrici (od 1995 do 2021), od 2021 pa živi v sosednjem kraju Odranci.

Samoglasniki

Tri Bistrice se od ostalih (dólnskih) prekmurskih govorov najbolj ločijo po zelo ozkem dolgem samoglasniku *ie* (odraz za \bar{e} , \bar{e} , \bar{a}) in zelo zaokroženem dolgem \bar{a} , ki se pri starejših izgovarja kot dvoglasnik (prim. npr. znano ljudsko šaljivo stavčno zvezo 'Muã:tã 'muã:lã 'muã:čkã? – 'Muã:mu, 'muã:mu, 'sãmu van jã nã 'duã:mu), med mlajšimi govorniki pa se tovrstni izgovor izgublja. Po Ramovšu (1935: 186) in Z. Zorko (2005: 47) je zaokroženi dolgi *a* nadaljevanje prleškega dialekta. Prekmurski dvoglasnik *o:u* (iz stalno dolgih \bar{o} in \bar{u}) se na Bistrici izgovarja v smeri proti *a*, kot $\bar{a}:u$ ali *a:u* (na 'ma:usti, pu'la:užãk, uk'rã:ugãu), in je zato bolj podoben medžimurskemu (svetomartinskemu) fonemu (prim. Blažeka 2007: 156),¹⁴ enak refleks pa je prisoten tudi v porabskih govorih prekmurskega narečja. Prvi sestavni člen dvoglasnika *i:i* je nekoliko reduciran (pi:isano, du'bi:iš, 'spi:iš, st'ri:ič). Prvi člen dvoglasnika *ü:u* se izgovarja bolj v smeri proti \bar{o} oz. \bar{a} , dolgi \bar{o} : kot položajna različica \bar{u} pred *r* pa kot $\bar{u}\bar{o}$ ('kü:riti,

¹⁴ Medžimursko narečje se deli na tri podnarečja: spodnje (preloška, goričanska, spodnjedubravška, serdaheljska in orehoviška skupina), srednje (podturjanska, subotiška, čakovska, lopatinska in vratišinska skupina) in zgornje (štrigovska, svetomartinska in stanetinska skupina). Po Blažeki (2007: 151, 162–3) je zgornje podnarečje najbolj blizu slovenskim govorom ob meji. Šekli (2013: 29) ugotavlja, »da je zgornjemedmurske govore mogoče izvesti iz panonske narečne ploskve (vzhodne slovenščine«, in dopušča celó možnost njihove uvrstitve v prekmursko narečje (Šekli 2013: 31): »Govori okrog kraja Štrigova so na primer prehodni prleško-prekmurski govori.« (Šekli 2013: 42)

'kü:riš). Kratki e iz ě ali ə pred zvočniki ali tudi za njimi prehaja v polglasnik: živ'lajä, tarp'lajä (npr. v Odrancih je v glagolnikih na tem mestu razvit dvoglasnik e:i: živ'le:i:njä, tarp'le:i:njä), ku'ləno, se 'gənən, 'zəmən 'vzamem'. Za razliko od drugih dólinskih govorov, kjer je v rabi osebni zaimsek za 1. os. ed. 'jäs, se v treh Bistrichah govori 'jas. Poseben je tudi izgovor dolgega r (p're:vå, t're:då, sm'rə:də si, za št'rəkä 'štorklje', 'dvajstiš't'rə:tugå, nat'rə:ga), ki je evidentiran predvsem pri starejši populaciji.

V nadaljevanju podajam opis monoftongično-diftongičnega samoglasniškega sestava govora treh Bistic.¹⁵ Natančen fonološki opis, ki zahteva večji nabor gradiva (npr. zapis vprašalnice za *Slovenski lingvistični atlas*), bo narejen v prihodnjih raziskavah.

V sistem dolgih samoglasnikov bistriškega govora uvrščamo: i:i/e:i, ü:u, u:u, ie, (üö); e:i, a:u/ä:u, uä:/ä:, r:/re:/rə:. V sistem kratkih naglašanih samoglasnikov spadajo: i, ü, u, e, (ö), o, ä, ə, a/ä, r/ər. Sistem nenaglašanih samoglasnikov je sestavljen iz: i/i, u, o, ä, a/ä, r/ər.

Izvor dolgih samoglasnikov: i:i/e:i ← î ('li:ist, vi'si:i, st'r'i:ç, san 'bi:ilå, sm'r'di:i, se m'i 've:i:di, so tü bi'le:i); ü:u ← û ('sü:uxo, 'Mü:ura, za'pü:ustu, 'vü:uxa); u:u ← ũ ('du:ugi, 'vu:uk, 'gu:uçi); ie ← ê ('piet, š'tirde'siet, bräz'viezä, g'liedaj), ê ('miët, na 'piëti), ð ('diën, pu 'viësi), iz i pred r (pr 'miëri, ne za'piëraj); üö: ← iz dolgega u pred r ('küö:riti, 'küö:ri); e:i ← ê ('m're:iti, 'de:i:vl, 'le:i:tå, 're:i:sån); a:u/ä:u ← ô ('ba:uk, 'ma:ust, 'nä:uç), ô ('pu 'pa:uti, 'la:uk); uä:/ä: ← â ('muä:čkä, ob'nuä:vlau, z'vuä:lji, z'nuä:s, 'juä:räk, ni'muä:k, 'jä:räm, z'rä:k, lä'zä:lå), iz o pred j ('muä:j, t'vuä:j, na g'nuä:ji, g'nuä:jšnicä); r:/re:/rə: ← ř ('pr:t, 'čř:f, 'čř:stäf, 'pr:vi, p're:vå, t're:då, pr'ə:vi, sm'rə:də si).

Izvor kratkih naglašanih samoglasnikov: i ← í ('xiža); ü ← ú ('s'küper, k'riij, 'tü); u ← ũ ('na'puni, 'dugə), iz umično naglašane o pred ustničnikom (v 'lunčäki, 'kunäc, 'kumj 'komu', 'kuj 'konj'); ö ← iz u in i pred r ter v drugih posebnih položajih ('vörä, 'šörkəgä, 'Böltinci, 'töu 'tiho'); e ← ê ('st'rexa, 'česta, 'se 'sem, prisl., 'neštərni 'nekateri'), ð ('s'nəxa, na s'tezi); o ← ó ('gəba, 'toča), ò ('p'rösi, 'nəsi), õ ('kəsa, 'mötika); ä ← é ('s'räča, 'väč), è ('k'mätjä), ð ('k 'mäši, 'päš), ē ('sästra), ð ('v 'mäglji); ə ← iz ě ali ə pred zvočnikom (živ'lajä, 'žəna, pu'mäjä, 'zəmlå); a/ä ← á ('k'rava, b'rat, 'māma, s'lāma, 'fāj, 'Jānja, Š'čāncāruva, 'ātan 'tam', v 'Āmāriku); r/ər ← ř ('štərti).

Nenaglašeni i/i je lahko iz pred- ali ponaglasnega i (jä mi'nj:i:lå, 'na:uri, se p'ruä:vi, 'gu:uçäti), iz nenaglasnega u (pis'te:i, sä pusi'se:i) in nenaglasnega jata (č'lövik, pu bi'licaj, 'sa:usit); v breznaglasnicah: či, ži. Izgovarja se »manj napeto, nekoliko nižje od naglasnega i« (Koletnik 2008: 15). Nenaglašeni u je iz pred- in ponaglasnega o (sä jä zavuzilu, vu'die, na 'le:i:vu, 'välku, 'kukaricu), nenaglasnega samoglasniškega ũ (gu'čji, 'juä:buk) ter skupin -al, -il, -ul, -el in -əl (jä pu'muä:gau, 'pi:itåu, 'büu, 'čü:u, 'mäu, z'ruä:säu). Nenaglašeni o je

¹⁵ Za pomoč pri natančni določitvi fonemov se zahvaljujem dr. Mojci Kumin Horvat z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša (ZRC SAZU), ki je tudi rojena govorka prekmurskega narečja.

iz pred- in ponaglasnega *o* (*pø'muã:gaũ*, *øb'nuã:vlaũ*, *p'rj:ĩdãjø*, *pŕ g'lã:vnøj*), nenaglašeni *ä* iz pred- in ponaglasnega *e* (*zã'liẽnj*, *mã'sa:ũ*, *pu 'puã:mãtj*, *'piẽtãk*, *Us're:ĩdãk*), nenaglašeni *alã* iz pred- in ponaglasnega *a* (*pãr ka'pe:ĩlj*, *'døsta*, *'re:ĩsãn*). Nenaglašeni *r*, ki se pogosto izgovarja skupaj s polglasnikom, je nastal po samoglasniškem upadu (*pŕ'tãžilo* 'pritisnilo', *f sãr'mãštvi*, *pãr ka'pe:ĩlj*, *tãr'be:ĩ*).

Soglasniki

Prekmurski soglasniki in soglasniške skupine so se razvijali dokaj enotno (Koletnik 2008: 16),¹⁶ zato v tem poglavju izpostavljam posebnosti, ki se pojavljajo zgolj v soglasniškem sestavu treh Bistic in jih jezikoslovci običajno posplošujejo za celotno dólinsko različico ali celo prekmursko narečje.

Obstojnost velarnega pripornika *x*

V znanstveni in strokovni literaturi o prekmurskem narečju se vse prepogosto posplošuje, da je velarni pripornik *x* povsod onemel. Prim.: »[...], medtem ko je *x* v Prekmurju onemel.« (Logar 1996: 201); »Velarnega pripornika *x* porabski govor ne pozna, kakor ga nima vse prekmursko narečje.« (Logar 1996: 239); »Velarnega pripornika *x* prekmurščina ne pozna; navadno je onemel [...], v položaju med samoglasnikoma ali za samoglasnikom pred premorom pa je prešel v *j* [...]« (Koletnik 2008: 16) V najnovejši monografiji o prekmurščini, ki vključuje tudi zvočne posnetke z interpretacijami starejših in sodobnih prekmurskih besedil, beremo: »V prekmurščini se je pripornik *h* reduciral, in sicer v *j* (*mejki* 'mehki'), oz. se je povsem izgubil (*iža* 'hiša').« (Tivadar idr. 2022: 36), medtem ko je v nadaljevanju monografije, v tabelaričnem prikazu prekmurskih fonemov, navedeno: »večji del prekmurščine sicer nima mehkonebnega pripornika, čeprav se ta v nekaterih krajevnih govorih vendarle pojavlja« (Tivadar idr. 2022: 39).

Slednji podatek drži in se gotovo nanaša na govor treh Bistic. V njih je namreč *x* še danes ohranjen v vseh položajih, edino v izglasju prehaja v *-j*: *'døsta* *'xj:ĩš*, v *'vũ:ũxi*, *xu'dilj*, *'xuã:pila* 'začela', *ut 'xižã du 'xižã*, *'kũxani*, *s'kũxaš*, *'mãxku*, *s'pøxanu*, *'lãxku*, *št'rj:ĩxali*, *f'rajxuvino*, *u'me:ĩtix*, *X'rãnuvoj*, *'sũ:ũxø*, *smu sã p'xali*, *'kũxarica*, *'mũxa*, *st'rëxa*; vendar: *li'va:ũf* 'hlevov', *'ruã:stjã* 'hrastje'. Izpričan je tudi v knjigi Marije Hren (2021), prim. *hiža*, *hudili*, *herbija* 'dediščina', *se hũũče* 'pojati se, bukati se', *hejala* 'nehala'; *kũhju*, *mehkin*, *vũũha*, *plehnuatun* 'pločevinastem', *krũha*, *kũhane*, *nahuala* 'pustila'; izglasje: *pri maminij starišaj*, *krũj*, v *rukuaj*, *sej* 'vseh', *pu stinuaj* 'stenah'. Zelo verjetno so na ohranjenost *x* vplivali sosednji prleški in medžimurski govori; navajam npr. zglede za Banfi (spada v zgornje podnarečje medžimurskega narečja),

¹⁶ Npr. *-m > -n* (razen v porabščini), *-x > -j*, *-v > -f*, *dn > gn*, *kt > št*, *mn > ml*, *pt > ft*, *tl > kl*, *tm > km*.

Ljutomer, Cven in Gibino, iz katerih je razvidna ohranjenost fonema (Jakop 2017): 'vu:xo, 'su:xo, f č're:ɨvax, st'rɛxa, g'ra:x, 'ku:xja, me'xu:r, g'lu:xj, 'su:xj, s'nɛ:xa, 'le:xko, 'me:xko.

Izguba nazalnosti v palatalnem *n̄*

Ramovš (1924: 114, 119) za prvotni *n̄* < *n̄j* in za *n̄* < *-n̄j-* v prekmurskih govorih navaja splošno oceno, da imajo zanj *n̄*. Podaja nekaj zgledov, kjer se ta pojavlja (*sviña, zágñi, prošña, glávña, šin̄ek, nagáñati; znamêñe, pokolèñe, kamêñe, koreñê*), in dodaja, da je *n̄* v izglasju otrdel: *ògeñ, škègeñ, pèdèñ*. V *Dialektih* (Ramovš 1935: 188) opozarja še na *in* < *n̄*, *n*: *cigãjnski, kihãjnce, lãjnski, ivãjnsčãk, grõjnski*; ter na sekundarni *n̄*, ki je nastal za *d* (> *g*), *k* ali *g*: *sòudñi, žãgña, gnãsdèñ, gn̄ejzda*. Tudi Logar (1996: 34) posplošuje, da se povsod v prekmurskem narečju »govori /n̄/, ki ga prleško narečje ne pozna«.

Da v črenšovskem govoru palatalni *n̄* izgublja nazalni element, je opozorila Milena Salaj v diplomskem delu *Poimenovanja za vrt, sadovnjak in polje v črenšovskem govoru* (2003), potrdila pa Mihaela Koletnik (2008: 16): »palatalni *n̄* [...] na Dolinskem že izgublja nazalnost in se izgovarja kot nosnjeni drsnik *ȷ*«. Na treh Bisticah je nazalni element popolnoma izgubljen, saj se *n̄* izgovarja kot navadni *j*. Domnevam, da gre tudi pri tem za vpliv prleškega in medžimurskega narečja, saj je bilo v raziskovalnih točkah tako prvega kot drugega narečja ugotovljeno (Jakop 2017), da *n̄* in *n̄j* nista ohranjena.

Palatalni *n̄* je tako v govoru treh Bistic izgubil nosnost med samoglasniki, na začetku besede in za soglasnikom: *živ'lajä, tər'plajä, 'poctijä* 'podstenje', *ka'miejä, ucpu'duã:jj* 'spodnji', *ucgu'ruã:jj* 'zgornji', *su sä mi'juã:vali, pu'tiegjenj, gu'stívajä, 'zuã:dji* 'zadnji', *s'vija, mal'jiga* 'lena ženska', *jägã* 'njega', *na 'jivä, 'višja, 'črešja, 'küxja, 'lü:ukja, b'lãja* 'deska', *pr'žajãni* 'priženjen', *Bãdãr'juã:k, prus'čiejä, S're:ĩdja, 'Dolja, 'Gorja 'Bistørca*; ter mehkost v drugih položajih: *'ogãñ, s'kãgãñ, g'le:ižèñ – na g'le:ižjj, 'žãgãñ, s'vinski, k'niga*. Tudi sekundarni *n̄* ali *n̄* drugotnega izvora je prešel v navadni *j*: *gljäs* 'danes', *g'je:iždo, ci'gãjski* 'ciganski', *lãjskuga* 'lanskega', *ud'ruã:jjski* 'odranski', *g'ruã:jjsko* 'gromsko', *k'žãgjj* 'k žegnu', *ljãgjät* 'jagned'.

Oblikoslovje

Ženska orodniška končnica *-on* (*-un*)

V literaturi (npr. Zorko 1997: 114) se posplošuje tudi, da se končnica ženskih samostalnikov v orodniku ednine v prekmurskem narečju glasi *-ov* (izg. *-of* oz. *-ouf*). Ramovš (1924: 120) njen nastanek razlaga s prehodom *-m* v *-v* oz. *-f*. Po njegovem mnenju (Ramovš 1924: 122) se je v »neki dobi v razvoju prekmurskega dialekta« govorilo *ribom, smrtjom, menom* (os. zaim.), v mlajšem času pa, kot trdi, »opažamo širjenje končnice *-ov*« (Ramovš 1924: 126). Ta se

je v sodobnem prekmurskem narečju resda ustalila, česar pa ne moremo trditi za govor treh Bistic, kjer ženska orodniška končnica še danes variira med *-on (-un)* in *-of (-uf)* oz. poudarjeno *-ouf (-auf)*. O analogiji ženske orodniške končnice *-on* z orodniško končnico moškega in srednjega spola na prekmurski jugovzhodni periferiji je že poročal Greenberg (1989: 360) ter za pojav navedel naslednje primere, ki jih je nabral na Bistrici: *z rukùn, z vihùn, pud zemlùn, s kràvon*. Meni, da gre najverjetneje za novost, ki pa je skupna bistrškemu in nekaterim kajkavskim govorom.

Navajam nekaj zgledov končnice *-un* s posnetkov spontanega govora Bistričanov: *s kušarun 'tun* 's to košaro', *z 'mòjun 'māmun* (končnico *-un* so prevzeli tudi zaimki in pridevniki!), *p'rād upe'ruā:cijun, māt S're:īdjun pa mād 'Dòljun, z 'mòtikun, za 'xižun, za g'rabun*. Zgledi iz *Moje herbije* (Hren 2021) kažejo variiranje treh končnic – nenaglašeni *-uf* in *-un* ter naglašene *-a:uf*: *pred večierjuf, z debeluf rijtjuf, pred cierkvijuf, s toplun gūjun, s stvarun brisačun eli slamun, z mamun; s krvjauuf, z vudauf, s svijauuf, med putjauuf, s pečenuuf mastjauuf*. Zaradi enake orodniške končnice v moškem in ženskem spolu (*-on/-un*) prihaja pri prebivalcih treh Bistic do občasnih nesporazumov: *Z Ma'tejun sán 'šla na sprā'xot* (z Matejo ali Matejem?); *'Jān 'idā na 'təkmō z Alāk'sāndrōn* (z Aleksandro ali Aleksandrom?).

Ženske dvojninske glagolske oblike

Prekmursko narečje pozna – za razliko od sodobne slovenske knjižne norme, kjer so za vse tri spole normirane končnice na *-a (-va, -ta, -ta)* –, razlikovanje glagolske dvojine po spolu, vendar zgolj v 1. osebi dvojine.¹⁷ »Razlikovanje *-va* (m. sp.) : *-ve/-vi* (ž. sp.) je verjetno nastalo zaradi izvorno različnih glagolskih končnic za 1. osebo dvojine **-va* : **-vě* (> *vi*), kasneje pa morda tudi na podlagi ujemanja z osebni zaimki in števniki *dva, dve* (npr. *midva delava* : *medve delave*) ali po analogiji s samostalniki in pridevniki (npr. *delava kot dva dobra človeka* : *delavi kot dve lepi ženski*).« (Jakop 2007: 603)

Medtem ko so moške dvojninske glagolske oblike v prekmurskem narečju dosledne, so končnice dvojninskih osebnih glagolskih oblik za ženski spol bolj neenotne in se od kraja do kraja razlikujejo – sploh na Dólinsem, kar je ugotavljal že Pavel (prev. 2013: § 255): »V Zali se namesto splošne ženske oblike *szve sle* (sva šli) uporablja *szvi sli, szvi sle*. Prav tako tudi *sztópivi, csújevi, szvi meli* (stopive, slišive, sva meli) ipd.« Tako je v dólinski različici prekmurskega narečja v sedanjskih glagolskih dvojninskih oblikah za 1. os. ženskega spola

¹⁷ Najnovejše raziskave slovenskih narečij kažejo (Pavlič, Stepanov, Stateva 2023), da glagolska dvojina prek ujemanja vpliva na samostalniško dvojino: »bolje ohranjene glagolske dvojninske oblike so povezane z večjo rabo dvojine in manjšo rabo množine pri osebku (ne pa tudi pri predmetu). Večja raba dvojine pri osebku ne vpliva na večjo rabo dvojine pri predmetu (čeprav sta v moškem spolu obliki za imenovalnik in tožilnik enaki)« (Pavlič, Stepanov, Stateva 2023: 32)

najbolj razširjeno osebito *-vi*: prim. v Turnišču: *'dɛlavi* (Dravec 2009: 19); v Dokležovju: *'dɛlavi*, vel. *'dɛlajvi* (Pucko 2015: 28); v Renkovcih: *'dɛlavi* (Pucko 2012: 27); na Gornji Bistrici: *'dɛlavi*, *'iščävi*, *pu'me:ĩčävi*, *'prošivi*, *'küxavi*, *'idävi*, *'pälavi sä*, *sä 've:ĩdivi*; za razliko od krajev na Goričkem in Ravenskem (vendar tudi že v Beltincih in Bratoncih), kjer prevladuje *-ve* [vã/vɛ]. Običajno sta z glagolsko končnico povezani tudi končnica osebnega zaimka in pridevniška končnica; tako so v krajih s končnico *-i* v rabi zaimki *'müvi/-ĩ* 'midve', *'vüvi/-ĩ* 'vidve', *(n)'jɛvi/-ĩ*, *n'jivi/-ĩ* 'onidve' in pridevniki, kot so *'visikivi/-ĩ*, *'ma:livi/-ĩ*, *bɔ'gativi/-ĩ*, v krajih s končnico *-e* [ã] pa *'müvä/-ɛ*, *'vüvä/-ɛ*, *'hɛvä/-ɛ*, *'hivä/-ɛ*; *'visikivä/-ɛ*, *'ma:livä/-ɛ*, *bɔ'gativä/-ɛ*.

Do razlik med posameznimi kraji na Dólinškem prihaja tudi pri deležniških končnicah ženskih dvojinjskih glagolskih oblik v pretekliku in prihodnjiku. Variirajo namreč končnice *-i*, *-ä* in *-ɛ*, v naglašenem položaju se pojavlja *-e:ĩ* (*sta da'le:ĩ*, *sta bi'le:ĩ*, *svi sä fči'le:ĩ*). Prim. npr. gradivo za Dokležovje: *bi 'dɛlali* (za vse tri osebe ženskega spola v dvojini), *svä/sta/sta bi'le:ĩ* (Pucko 2015: 29); za Odrance: *n'jɛvi sta š'li/š'lɛ*, *svä š'lɛ*, *sta 'dɛlalĩ*, *'müvi vi 'jɛlj*, *'ne:ĩ sta sä 'razmilĩ*, *'Ka sta 'jɛlj 'vüvi?*; za Bratonce: *svi sä ži rávno lóčili*, *sta sä pa pokázali* (Kühar 1913: 3, 8). Na Gornji Bistrici je bila evidentirana neujemalna končnica osebnega zaimka za 1. os. dv. in glagola v pretekliku: *svi š'lä*, *svi 'dɛlalä*, *svi xu'dilä*, *svi pru'silä*, *svi g'liɛdalä*. Jože Ftičar iz Gomilic, avtor prvega slovenskega romana v prekmurskem narečju (*Za nápršnjek vedrine*, 2004, 2006),¹⁸ je tovrstno neujemanje končnic zasledil že v Kleklovem tisku in takšno rabo ocenil kot napačno. Sam je bil mnenja, da je deležniška končnica za žensko dvojino *-i* v Prekmurju doslednejša: »Napačna raba dvojine: [...] *dvoja pobožna düša*, *štère sta prosile*; v ljudskem jeziku: *dvei pobožnivi düši*, *štärivi sta prosilä* – po mojem doslednje: *prosili* –.« (Ftičar 1995: 153)

Ta razmeroma kratek vpogled v zanimivo rabo ženskih dvojinjskih glagolskih oblik kaže, da bi se bilo treba tematiki v prihodnjih raziskavah oblikoslovja v prekmurskem narečju bolj posvetiti.

Besedje

Razlikovalno besedje v govorih dólinske različice prekmurskega narečja

Besedje na južnem Dólinškem si je na videz zelo podobno,¹⁹ ob preciznejšem opazovanju pa je zaslediti razlike – zlasti na morfonološki ravni. Te niso tolikšne, da bi oteževale sporazumevanje med uporabniki različnih govorov, so pa

¹⁸ Slovarsko gradivo, ki je izšlo kot dodatek k temu romanu, je obravnavala Ulčnik (2010).

¹⁹ Z geografsko distribucijo prekmurskih leksemov se v sodobnem času največ ukvarja Mojca Kumin Horvat (2010, 2022), za raziskave prekmurskega besedja pa si prizadeva tudi mariborska slovenistika (prim. npr. Jesenšek (2020: 10); Koletnik, Nikolovski (2020); osebni bibliografiji mentorici Zinke Zorko in Mihaele Koletnik).

vsekakor vredne omembe in zanimive za raziskovalce prekmurskega narečja. V razpredelnici navajam besedne sinonime za govor treh Bistic in Odranec.

Tabela 1: Primerjava nekaterih besed v treh Bisticah in Odrancih

Knjižna ustreznica	Bistrica	Odranci	Knjižna ustreznica	Bistrica	Odranci
nogavice	š'tünfli	št'runfli	risanje	'risajä	'ri:isanjä
juha	'žüpa	'župa	temperatura	tämpära'tura	tämpära'tu:ura
cukati	'cükati	'cukatj	tuš	'tuš	'tu:uš
denarnica	'bänkač	'bã:kaš	preluknjana zračnica	'xü:udi 'gumi	'jü:udi 'gumi:j
značilna pkm. slana kvašena jed	pe'riec (m. sp.)	pã'räca (ž. sp.)	kumara	'uguräk (m. sp.)	'ugurka (ž. sp.)
pelargonija	'muškat	muš'kã:tljñ, muži'kã:tljñ	zvezek	z'vezäk	z've:izäk
cvetlično korito	'te:iglin	'mo:užar	lijak	'nuã:liväk	'nã:vläk
smešno (prisl.)	s'me:išño	s'mešño	poceni	'faü	'fã:lø
kornet	š'kü:ufka	š'tü:ufka	trgovina	tørgu'vina	'bunta
življenje	živ'läjä	živ'le:iñjä	krmilo kolesa	'börlä	'korman
kavna usedlina	'zøs	'šøs	sedež	'zic	'sic
bratranec	bra'tuã:nãc	brat'rã:nãc	kolo	bi'ciklin	pã'cikljñ
jutri	'zütra	'vütrø	šola	š'ka:yla	'šo:yla
pojutrišnjem	pu 'zütri	pu 'jütrj	pobirati seme iz buč	jã'mati 'vø s 'tj:ikvi	'tikvi t're:i bitj
kuhinjska krpa	'cøta, 'capa	sala'feta	elastika	'gumi	'žila
svetilo	'luč	pus've:jt	krmna pesa	'cu:ukuvica	ra'bundija

Ledinska imena

Navajam tudi ledinska imena na območju treh Bistic, ki so danes sicer še živa kulturna dediščina, vendar ogrožena, saj se le malo mladih ukvarja s kmetijstvom in pozna poimenovanja posameznih njiv, travnikov in gozdov. Izkazalo se je tudi, da mlajšim generacijam niso znana niti imena zaselkov, na katere se neuradno delijo tri Bistrice, ki sicer kljub dokaj veliki površini (Gornja Bistrica: 6,71 m²; Srednja Bistrica: 2,97 km²; Dolnja Bistrica: 6,86 km²) nimajo delitve

na ulice.²⁰ Ker imena zaselkov niso nikjer sistematično zapisana, lahko kmalu utonejo v pozabo.

Ledinska imena sem zbirala pri informantih, od katerih sem pridobila tudi posnetke spontanega govora (gl. podpoglavje Metodologija). Informante sem spontano, ob pomoči karte Gornje, Dolnje in Srednje Bistrice spraševala po njim znanih ledinskih imenih. V razpredelnicah predstavljam le fonetične zapise imen s poknjžženimi variantami, medtem ko bo treba njihovo etimologijo še natančno raziskati.²¹

Tabela 2: Toponimi delov vasi, mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov ter hidronimi na območju Gornje Bistrice

GORNJA BISTRICA (<i>'Gorja 'Bistərca</i>)		
Toponimi delov vasi		
Poknjžžena varianta	Fonetični zapis	Morebitne opombe
Kot	<i>'Ka:yt</i>	
Jolšje	<i>'Ja:ušjä</i>	Ime izvira iz rastlinskega imena <i>jelša</i> .
Trate	<i>T'ratä</i>	
Funduši	<i>'Funduši</i>	
Gornji konec	<i>'Gorji 'kunäc</i>	
Osredek	<i>Us're:jdäk</i>	
Donkovci	<i>Dun'kä:yfci</i>	
Sveta ulica, Ulica	<i>S'vięta 'vulica, 'Vulica</i>	Ulica je dobila ime po dveh duhovnikih, ki sta nekoč tu živela. To je tudi ulica, ki vodi do podružnične cerkve sv. Antona Martina Slomška.
Za grabo	<i>Za g'rabun</i>	
Jame, Na jamah	<i>'Jämä, Na 'jämäj</i>	
Mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov		
Sumerje	<i>'Sümärjä</i>	
Ograd	<i>'Ograt</i>	Območje je mdr. poraslo z gozdom, vendar prevladujejo poljedelske površine.
Ogradi	<i>'Ogradi</i>	Poljedelske površine v notranjosti vasi, umeščene za hišami. Levi prilastki se navezujejo na priimke (hišna imena) lastnikov »ogradov«: <i>'Üturšuf 'ograd,</i> <i>'žöräkuf 'ograd</i> (Gjerekov), <i>'Sobučanuf 'ograd,</i> <i>'Koxäkuf 'ograd,</i> <i>Cig'luã:ruf 'ograd,</i> <i>Xud'ne:ikuf 'ograd,</i> <i>'Šärnäkuuf 'ograd,</i> <i>Vara'suã:ncuf 'ograd,</i> <i>'Zuã:liguf 'ograd.</i>

²⁰ Npr. površina sosednjih Odranec znaša 6,93 km². Naselje tvori celó svojo občino in se deli na ulice.

²¹ V prihodnje bi veljalo ledinska imena popisati po sistematični metodi zbiranja ledinskih imen, ki so jo predlagali sodelavci projekta FLU-LED (Klinar idr. 2012).

Kračine	<i>K'račinā</i>	
(Črenšovski) štuk	<i>Čä'rənsuski š'tük, Š'tük</i>	
Jagodišče	<i>'Jagudiščä</i>	
Ščevice	<i>Š'čäviciä</i>	Ime morda izhaja iz ščavja (nar. <i>š'čuã:vják</i>), ki mestoma porašča to območje.
Namet	<i>'Nuã:mät</i>	
Melinčko, Melinčki štuk	<i>Mä'linčkø, Mä'linčki š'tük</i>	Del njiv na Melinčkem se imenuje <i>Za 'Lacjuvun 'xižun</i> , del pa <i>'Previ š'tüki</i> .
Oplate	<i>'Qplatä, 'Qplati</i>	
Bržnice	<i>Børž'nj:icä</i>	
Pri Miklavžu	<i>Pər Mik'la:uži, Pər Mikl'a:uši</i>	Na koncu Gornje Bistrice, v smeri vasi Melinci stoji kip sv. Miklavža, ki je zavetnik brodarjev, mlinarjev in vodnih delavcev (nar. <i>'bü:grəšuf</i>). Njive v okolici kipa se imenujejo <i>Pər Mik'la:uži</i> oz. <i>Pər Mikl'a:uši</i> .
Na senožetih	<i>Na 'sənžataj</i>	
Libovije	<i>Libu'vijä</i>	Mikrotoponim gozda.
Osredek	<i>Us're:jdäk</i>	
Presika	<i>P'räsika</i>	Skrčen del gozda v Osredku.
Bistriški hatar	<i>'Bistərčki ha'tuã:r</i>	Izhaja iz madž. <i>határ</i> 'meja'.
Meka	<i>'Mäka</i>	<i>Meka</i> pomeni 'gozd', dejansko pa gre za poljedelske površine.
Pašniki, Pašnjeki	<i>Pašjä'kię, Pašje'ka:uvjä</i>	
Repijeve	<i>'Re:ipjavä</i>	
Frtali	<i>Fər'tuã:li</i>	
Budina	<i>'Büdina</i>	
Hidronimi		
Mura	<i>'Mü:ura</i>	

Tabela 3: Toponimi delov vasi, mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov ter hidronimi na območju Srednje Bistrice

SREDNJA BISTRICA (<i>S're:jdja 'Bistərca</i>)		
Toponimi delov vasi		
Poknjžena varianta	Fonetični zapis	Opombe
Funduši	<i>'Funduši</i>	Informantka pričuje, da so njeni starši kakor tudi ostali prebivalci Fundušev parcele na tem območju dobili od grofice Zichy. Ime izhaja iz lat. <i>fundus</i> 'fundament', 'temelj', kar v pkm. pomeni 'zemljišče', 'parcela'.

Trate	<i>T'ratä</i>	
Za grabo	<i>Za g'rabum</i>	Nekateri vaščani temu delu pravijo tudi <i>Nad 'vulcami</i> .
Ciglenice	<i>Cig'liencä, Cig'lienci</i>	Območje je ime dobilo po »ciglu« – opeki, ki so jo tu nekoč kopali za gradnjo cerkve v Črenšovcih.
Šolno	<i>Š'kolno</i>	Zemljišče, kjer danes stoji osnovna šola.
Vas	<i>'Viš</i>	Osrednji del vasi. Nekateri vaščani temu delu pravijo tudi <i>'Vulica</i> .
Repijeve	<i>'Re:ipjävä</i>	Tako ena izmed informantk imenuje svojo nepozidano parcelo. Trdi, da so tu bojda nekdam zakopavali repo.
Pri Čuričevi kapelici	<i>Pär 'Čuričuvuj ka'pe:ilici</i>	Nekaj hiš v bližini kapelice, poimenovane po rojaku, ki jo je dal obnoviti.
Zadružno	<i>'Zadružno, 'Zadružnu</i>	Območje, kjer stoji zadružni dom, v okolici so garaže in parkirišče.
Mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov		
Jolšje	<i>'Ja:ušjä</i>	
Trate	<i>T'ratä</i>	
Oslišče	<i>'Ošliščä</i>	Del Trat.
Hrastje	<i>'Ru:stjä</i>	Del Trat. Ime izhaja iz rastlinskega imena <i>hrast</i> .
Pri Brodču	<i>Pär B'röci</i>	Ime izhaja iz poimenovanja mostu B'rodčac.
Krčevine	<i>'Křčevinä</i>	Ime izhaja iz krčenja dreves, ki so nekoč rasla na tem območju.
Plesove	<i>P'läsvi, P'läsvä</i>	Del Krčevin.
Srednji štuk	<i>S're:idi š'tük</i>	Del Krčevin.
Pri senožetih	<i>Pär 'sənužataj</i>	Del Krčevin.
Pri Strugi	<i>Pär St'rügi</i>	
Peski	<i>'Pe:isiki</i>	
Telečnjek	<i>Tä'läčjäk</i>	Del Peskov.
V meki	<i>V 'mäki</i>	Mikrotoponim za njive. <i>Meka</i> je narečno poimenovanje za 'gozd'.
Črenšovsko jolšje	<i>Čä'rənsusko ja:ušjä</i>	
Dolenjska meka	<i>Du'lənska 'mäka</i>	Ime dela gozda ob Muri. Ena izmed informantk trdi, da spada bolj pod Dolnjo kot Srednjo Bistrico.
Budina	<i>'Büdina</i>	Bistričani radi rečejo, da gredo na sprehod »pu 'Büdini 'dol«. Gre za makadamsko pot, ki jo na levi in desni strani spremljajo gozdovi in njive.
Šolno	<i>Š'kolno</i>	Poljedelske površine JV od osnovne šole.
Pri križu	<i>Pär k're:ži</i>	
Hidronimi		
Mura	<i>'Mü:ura</i>	
Struga	<i>St'rüga</i>	Eden izmed Murinih mrtvih rokavov.
Berek	<i>'Bäräk, v bä'räki</i>	Iz madž. <i>berek</i> 'log'.

Tabela 4: Toponimi delov vasi, mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov ter hidronimi na območju Dolnje Bistrice

DOLNJA BISTRICA ('Dolja 'Bistərca)		
Toponimi delov vasi		
Poknjžena varianta	Fonetični zapis	Opombe
Mala Kocija	<i>Mala 'Kuã:cija</i>	
Laze	<i>'Lazã</i>	Območje danes ni več poseljeno.
Vučko	<i>'Vučkø</i>	Območje danes ni več poseljeno.
Mali Bednjaj	<i>'Muã:li Bãd'jaj, Bãg'jaj</i>	
Veliki Bednjaj	<i>'Vãlki Bãd'jaj, Bãg'jaj</i>	
Orlovšček	<i>'Orluščãk, 'Orloščãk</i>	
Funduši	<i>'Funduši</i>	Grofica Zichy naj bi nekdaj tu imela zakupljena zemljišča.
Kot	<i>'Ka:ut</i>	
Na grabi	<i>Na g'rabi</i>	
Ložič	<i>Lu'žejč</i>	Ime po ljudski etimologiji izhaja iz samostalnika <i>luže</i> – območje naj bi bilo znano po velikem številu luž, stalni naplavljenosti. Verjetno gre za izpeljanko iz korena <i>*log < *lôgъ</i> , kar je prvotno pomenilo <i>*'nižje ležeč teren, kotlina'</i> (Snoj 2015).
Vas	<i>V 'viəsi, 'Viēs, 'Vuã:js</i>	
Trate	<i>T'ratã</i>	
Jula	<i>'Jula</i>	Območje je gozdnato in usmerjeno v kmetijstvo, z dvema stanovanjskima zgradbama.
Mikrotoponimi njiv, travnikov in gozdov		
Kročič	<i>K'røščič, f Kruš'čejčiči</i>	Prebivalci Dolnje Bistrice pravijo, da je tukaj najboljša zemlja za poljedelstvo. Opisujejo, da gre za območje, neke vrste otok (od tu najbrž izpeljano poimenovanje: <i>krog > krožec > krožičič</i>), ves obkrožen z vodo.
Orlovšček	<i>'Orluščãk, 'Orloščãk</i>	Ime izhaja iz živalskega imena <i>orel</i> , saj je (bilo) območje znano po domovanju orlov.
Trebež	<i>T'rëbãš</i>	
Tiloš	<i>'Tiluš, 'Tiløš</i>	Ime izhaja iz madž. pridevnika <i>tilos</i> 'prepovedan'.
Log	<i>'La:uk</i>	Nekdaj je bilo to območje poraslo z gozdom, zdaj so tukaj poljedelske površine.
Laštate	<i>Laš'tatã</i>	»'Ta:u je 'neķša 'laštãt 'zãmlã« 'suha, zanič'.
Jolšje	<i>'Ja:ušjã</i>	

Ogradi	<i>'A:uɣradi, v 'A:uɣradaj</i>	Ime izhaja iz narečnega pomena samostalnika <i>ograd</i> (prostor za hišo, porasel s travo in drevjem).
Peski	<i>'Pe:ʔsiki</i>	Ime izhaja iz vrste zemlje, ki pokriva to območje (peščena).
Dnike	<i>D'nikä</i>	
Džate	<i>'Džuã:tä</i>	Po pripovedovanju domačinov je na tem območju na plano prihajala podtalnica, zaradi česar je bilo zemljišče pogosto poplavljeno.
Gibinske krčevine	<i>'Gibinski kr'ča:uvjã</i>	
Gibinski brod	<i>'Gibinski b'ra:ut</i>	Nekdaj je bil tu brod, s katerim so prebivalci Dolnje Bistrice prečkali Muro. Danes broda ni več, poimenovanje gozdnega območja pa se je ohranilo.
Laze	<i>'Lazä</i>	Območje, ki ga pokriva trša zemlja.
Mala Kocija	<i>Mala'kuã:cija</i>	
Jula	<i>'Jula</i>	Gozdnato, poljedelsko območje.
Meksiko	<i>'Meksiko</i>	Gozdnato območje.
Jugovina	<i>'Jüguvica, 'Jügovica</i>	Ime izhaja iz poimenovanja smeri neba (jug).
Hidronimi		
Bobri	<i>'Böbri</i>	Nekdaj je bilo tu gostišče, ki je propadlo. Zdaj gozdnato in močvirnato območje. <i>Bobri</i> je tudi ime Murine mrtvice. Ime izhaja iz živalskega imena <i>bober</i> , ki tukaj domuje.
Veliki berek	<i>'Vięliki 'bãrãk</i>	Bereki so Murine mrtvice. Iz madž. <i>berek</i> 'log'.
Mali berek	<i>'Muã:li 'bãrãk</i>	
Žuti berek	<i>'Žu:uti 'bãrãk</i>	Ime izhaja iz rumenkaste, motne vode.
Džilek	<i>ži'lięk</i>	Mrtvica med Julo in Hotizo. Na Srednji Bistrici jo imenujejo <i>ži'lü:uvjãk</i> .
Curek	<i>'Cü:urãk</i>	Tu so si domačini natakali čisto pitno vodo, ki je pritekla iz smeri Bobrov.
Mura	<i>'Mü:ura</i>	

5 Zaključek

V okviru zgodovinskega in geografskega orisa treh Bistic v Občini Črenšovci predlagam ponovno uveljavitev zgodovinskega, etimološko pravilnega in med občani še vedno živega imena *Črensovci*.

Na podlagi posnetkov spontanega govora prebivalcev Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice ugotavljam, da je krajevni govor treh Bistic nekakšen fenomen znotraj južne različice prekmurskega narečja, na katerega so vplivali sosednji medžimurski in preški govori. Zaradi podobnosti z okoliškimi dólinskimi

govori je umestitev krajevnega govora Bistic v dólinsko različico prekmurskega narečja ustrezna, izgovor posameznih fonemov pa kaže, da prihaja tudi do odstopanj. Tri Bistrice se od ostalih dólinskih prekmurskih govorov najbolj ločijo po zelo zaokroženem dolgem *ǎ*, ki se izgovarja kot dvoglasnik, dvoglasnik *o:u* se izgovarja v smeri proti *a*, kot *ǎ:u* ali *a:u*, prvi sestavni člen dvoglasnika *i:ǎ* je nekoliko reduciran, osebni zaimsek za 1. os. ed. se glasi *ʃas* (drugje *ʃǎs*). Poseben je tudi izgovor dolgega *r*. Te na videz drobne razlike se med mladimi govorcji pod vplivom drugih prekmurskih govorov (najpogosteje v času srednješolskega izobraževanja) postopoma brišejo. Najvidnejše so razlike v soglasniškem sistemu in oblikoslovju; tri Bistrice namreč ohranjajo velarni pripornik *x* v vseh položajih, razen v izglasju; nazalni element palatalnega *ń* je tu popolnoma izgubljen; v orodniku ednine ženskega spola se v nenaglašenem položaju izmenjujeta končnici *-un/-on* in *-uf/-of*.

V zadnjem delu članka je dodan seznam ledinskih imen na območju Gornje, Srednje in Dolnje Bistrice, ki bi jih v prihodnje veljalo popisati po sistematični metodi in natančno raziskati tudi njihovo etimologijo.²²

VIRI IN LITERATURA

SI_PÍŠK/0001/001/007/00017, 1940: *Mnenje dr. Ramovš Franca o poimenovanju krajev Murska Sobota, Puconci, Kuzma, Vučja Gomila, Črenšovci in Trije mlini (Trimlini)*. Fond: Sresko načelstvo Murska Sobota. Škatla 19, ovoj 72.

Đuro BLAŽEKA, 2007: Odnos međimurskog dijalekta i susjednih slovenskih dijalekata. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 18, 151–166.

Valerija DRAVEC, 2009: *Kuharska leksika v Turnišču*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Marc L. GREENBERG, 1989: Ágosti Pável's Prekmurje Slovene grammar. *Slavistična revija* 37/1, 353–364.

Marc L. GREENBERG, 1993: Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov in komentar k zgodovinskemu glasoslovju in oblikoglasju prekmurskega narečja. *Slavistična revija* 41/4, 465–487.

Marc L. GREENBERG, 2005: Dialect Variation along the Mura. *Croatica et Slavica Iadertina* I, 107–123.

Mojca HORVAT, 2008: Narečna podoba Prekmurja. *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka*. Ur. Marko Jesenšek. (Zora, 55). Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 235–256.

Mojca HORVAT, 2015: Rodilniška oblika panonskih, štajerskih in belokranjskih krajevnih imen na *-ci*, *-ovci/-evci*, *-inci* (tip *Beltinci – iz Beltinec/Beltincev*). *Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ur. Helena Dobrovoljc, Tina Lengar Verovnik. Ljubljana: Založba ZRC. 199–209.

²² Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

- Nina HORVAT, 2021: Jezikovne značilnosti zgodb Marije Hren s poudarkom na opisu glasovja. *Moja herbija: spumijni pa pripuvejsti ud inda*. Črenšovci: Kulturno-turistično društvo. 8–10.
- Marija HREN, 2021: *Moja herbija: spumijni pa pripuvejsti ud inda*. Črenšovci: Kulturno-turistično društvo.
- Tjaša JAKOP, 2007: Razlikovanje glagolskih oblik po spolu v sedanjiku dvojine greve. *Slavistična revija* 55/4, 601–613.
- Tjaša JAKOP, 2017: Prleško-medžimurski jezikovni stik. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21, 147–161.
- Tjaša JAKOP, 2021: Prekmurske ljudske pesmi v glasoslovni razpravi Avgusta Pavla (1909). *Traditiones* 50/2, 79–93.
- Marko JESENŠEK, 2020: The Slovenian language, literature and teaching of Slovenian language research project. *Slavia Centralis* 13/2, 7–30.
- Damir JOSIPOVIČ, 2012: Prekmurje in prekmurščina. *Anali PAZU* 2/2, 92–102.
- Klemen KLINAR, Jožica ŠKOFIC, Matej ŠEKLI, Martina PIKO-RUSTIA, 2012: *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen: projekt FLU-LED v okviru Operativnega programa Slovenija–Avstrija 2007–2013*. Jesenice: Gornjesavski muzej.
- Rudolf KOLARIČ, 1955: Slovenska narečja na Štajerskem. *Pogovori o jeziku in slovstvu*. Maribor: Založba Obzorja. 54–60.
- Mihaela KOLETNIK, 2008: *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 60). Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.
- Mihaela KOLETNIK, Gjoko NIKOLOVSKI, 2020: Primerjalni frazemi z zoonimnimi sestavinami v prekmurskem narečju in makedonščini. *Slavia Centralis* 13/2, 83–99.
- Jožef KOŠIČ, 1992: *Življenje Slovencev med Muro in Rabo: izbor del*. Ur. Marija Bajzek. Budimpešta.
- Fran KOVAČIČ, 1920/21: Vengust J., Seznamek prekmurskih občin. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 16/1, 53–54.
- Mojca KUMIN HORVAT, 2010: Izoglose v prekmurskem narečju: regionalna geolingvistika. *Slavia Centralis* 3/2, 87–108.
- Mojca KUMIN HORVAT, 2022: Regional geolinguistics – case study of Prekmurje dialect. *Annales* 32/2, 277–294.
- Franc KUZMIČ: Prekmursko muzejsko društvo. *Pomurski muzej Murska Sobota* <https://mojsvet.com/muzej/pages/posts/prekmursko-muzejsko-drustvo-46.php> (30. 6. 2023).
- Števan KÜHAR, 1913: Národno blágo vogřskij Slovãncof. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 10, 1–37.
- Władysław LUBAŚ, 1969: Očetnoimenska krajevna imena z obrazili -ci, -ovci, -inci v slovenskem jeziku. *Jezik in slovstvo* 14/3, 72–74.
- Viktor MAJDIČ, 2002: Imena vasi in mest v Sloveniji. *Jezik in slovstvo* 8/2, 81–92.

Jožica NARAT, 2004: Oblikoslovne lastnosti krajevnih imen: Zrkovci. *Besedoslovne lastnosti slovenskega jezika: slovenska zemljepisna imena*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije; Pišcece: Društvo Pleteršnikova domačija. 74–82.

Avzug PAVEL, 1909: *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

Avzug PAVEL, 2013: *Prekmurska slovenska slovnica. Vend nyelvtan*. (Zora, 100). Ur. Marko Jesenšek. Prev. Marija Bajzek Lukač. Maribor: Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Matic PAVLIČ, Artur STEPANOV, Penka STATEVA, 2023: Raba dvojine glede na stavčno funkcijo samostalnika in ohranjenost dvojnjskih oblik v šestih slovenskih narečjih. *Slavia Centralis* 16/1, 17–34.

Renata PUCKO, 2015: *Glasoslovni in oblikoslovni oris dokležovskega govora*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Tadeja PUCKO, 2012: *Poljedelsko izrazje v Renkovcih*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Milena SALAJ, 2003: *Poimenovanja za vrt, sadovnjak in polje v črenšovskem govoru*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.

Vera SMOLE, 2018: Raziskanost narečne slovenščine: obstoječe in potrebno. *Slavia Centralis* 11/2, 224–232.

Marko SNOJ, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.

Marko SNOJ, 2015: *Slovenski etimološki slovar*. Elektronski vir. Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. www.fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar (30. 6. 2023).

Matej ŠEKLI, 2013: Zemljepisnojezikoslovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja. *Slovenski jezik* 9, 3–53.

Splošni pregled dravske banovine: glavni statistični podatki, upravna, sodna in cerkvena razdelitev ter imenik krajev po stanju 1. julija 1939 z dvema zemljevidoma, 1939. Ljubljana: Kraljevska banska uprava Dravske banovine.

Hotimir TIVADAR, Klaudija SEDAR, Valentina NOVAK idr., 2022: *Prekmurščina, kinč predragi: živa prekmurska kulturna dediščina v zvoku in pisavi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Silvo TORKAR, 2008: Slovenska zemljepisna imena, nastala iz slovanskih antroponimov. *Slavistična revija* 56/2, 17–29.

Natalija ULČNIK, 2010: Slovarsko gradivo Ftičarjevega romana Za nápršnjek vedrine. *Slavia Centralis* 3/2, 125–137.

Regina UTROŠA, 1983: *Opis govora Gornje Bistrice*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. [T395, zapis po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, rokopis; hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

Jernej VENĠUST, 1919: *Seznamek prekmurskih občin (krajev): z označbo pošte in zemljevidom*. Radgona.

Ivan ZELKO, 1972: Gospodarska in družbena struktura turniške pražupnije po letu 1381. *Razprave. Dissertationes VII/5*.

Zinka ZORKO, 1997: Morfološke značilnosti vzhodnokoroških, štajerskih in panonskih narečij v primerjavi s slovenskim knjižnim jezikom. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 10. 107–122.

Zinka ZORKO, 1998: *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. (Zora, 6.) Maribor: Slavistično društvo.

Zinka ZORKO, 2005: Prekmursko narečje med Muro in Rabo na vseh jezikovnih ravni- nah primerjalno z današnjim nadnarečnim prekmurskim knjižnim jezikom. *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost: zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja*. Ur. Jože Vugrinec. Murska Sobota; Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija. 47–68.

Branko ŽUNEC, 2002: Z disertacijo do preimenovanja: Črenšovci: Koren imena kraja izhaja iz drevesa črensa, torej bi morali biti Črensovci. *Večer* 58/179 (6. avg. 2002), 17.

Branko ŽUNEC, 2007: Črenšovci so pravzaprav Črensovci: v dvesto let stari prekmurski župniji poteka med 8. in 15. septembrom že osmi teden duhovnosti in kulture. *Večer* 63/211 (13. sep. 2007), 24.

THE LOCAL SPEECH OF THREE BISTRICAS IN PREKMURJE

This article proposes the reintroduction of the historical, etymologically accurate, and currently active local name *Črensovci*.

Recordings of spontaneous speech of the inhabitants of Gornja, Srednja and Dolnja Bistrica support the conclusion that the local speech of the three Bistricas is a special phenomenon within the southern version of the Prekmurje dialect, influenced by the neighbouring Međimurje and Prlekija dialects. The placement of the local speech of the three Bistricas into the Dólinško version of the Prekmurje dialect is appropriate, but the pronunciation of individual phonemes shows that there are also deviations. Some of the distinctive features separating the mentioned speeches from other Prekmurian speeches of Dólinško are a very rounded long *â*, which is pronounced as a diphthong, the diphthong *o:u* being pronounced in the direction towards *a*, as *â:u* or *a:u*, the first component of the diphthong *i:j* being slightly reduced, and the personal pronoun for the 1st person singular pronounced as *'jas* (elsewhere *'jäs*). The pronunciation of long *r* is also special. These seemingly small differences are gradually being erased among young speakers under the influence of other Prekmurje dialects (most often during secondary school education). The most prominent are the differences in the consonant system and morphology; the three Bistricas keep the velar fricative *x* in all positions, except in word-final position; the nasal element of the palatal *ń* is completely lost here; in feminine singular, endings *-un/-on* and *-ufl/-of* alternate in unstressed positions.

The article concludes with a list of uninhabited-area names of Gornja, Srednja and Dolnja Bistrica, which in the future should be submitted to a systematic approach. Also, the material should undergo careful etymological scrutiny.